

ЗАХТЕВ
ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано): 821.163.41"04/14":82.09"19"(043.3)

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:
www.filum.kg.ac.rs

СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Молим да у складу са чл. 30 Закона о високом образовању и чл. 48 Статута Универзитета
дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: РЕЦЕПЦИЈА СРПСКЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ ПИСАНЕ
КЊИЖЕВНОСТИ У КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКОЈ И КЊИЖЕВНОИСТОРИЈСКОЈ
МИСЛИ XX ВЕКА

Научна област УДК (текст): српска књижевност – средњовековна књижевност

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

Ментор:

Проф. др Маја Анђелковић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет,
Крагујевац, ужа научна област: Српска књижевност;

Састав комисије за оцену дисертације:

1) Проф. др Томислав Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд, ужа
научна област: Српска књижевност са јужнословенским књижевностима, председник
комисије;

2) Проф. др Светлана Томин, редовни професор, Филозофски факултет, Нови Сад, ужа
научна област: Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, члан
комисије;

3) Проф. др Драган Бошковић, редовни професор Филолошко-уметнички факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Српска књижевност, члан комисије.

Комисија за одбрану докторске дисертације:

1) Проф. др Томислав Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд, ужа
научна област: Српска књижевност са јужнословенским књижевностима, председник
комисије;

2) Проф. др Светлана Томин, редовни професор, Филозофски факултет, Нови Сад, ужа
научна област: Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, члан
комисије;

3) Проф. др Драган Бошковић, редовни професор Филолошко-уметнички факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Српска књижевност, члан комисије.

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи)

Докторска дисертација **Анке Ж. Симић** подразумева сложено испитивање односа рецепције грађе српске средњовековне литературе, њено херменеутичко разумевање, као и утврђивање њеног места у историји и теорији српске књижевности XX века. Разумевање старе књижевности кроз цео XX век се обогаћивало, усложњавало и продубљивало, канонски допуњавало, па су тако не само откривани многи непознати писци, а потом и објављени многи заборављени текстови, већ су и резултати проучавања средњовековне књижевности старије генерације критички размотрени. Кандидаткиња је остварила увид у резултате књижевнотеоријског и књижевноисторијског испитивања, тумачења и разумевања средњовековне литературе као целине, а потом и сагледала начине усвајања и рецепције српске средњовековне писане књижевности у оквиру српске књижевнотеоријске и књижевноисторијске мисли током XX века. Радови Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина оцртали су основни корпус, док је истраживање проширено књижевноисторијским, књижевнокритичким, културолошким и теоријским сазнањима других значајних аутора, чија је мисао обликовала савремену рецепцију српске средњовековне књижевности: Драгутина Костића, Владимира Ћоровића, Драгољуба Павловића, Ђорђа Сп. Радојичића, Јована Деретића, Радмиле Маринковић, Јелке Ређеп, Дамњана Петровића, Љиљане Јухас-Георгиевске, Томислава Јовановића, Татјане Суботин Голубовић, Светлане Томин, Милорада Лазића, Драгише Бојовића, Ирене Шпадијер, Маје Анђелковић.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: **Анка Ж. Симић**

Назив завршеног факултета: **Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу**

Одсек, група, смер: **Српски језик и књижевност**

Година дипломирања: **2009.**

Назив докторског студијског програма: **Докторске студије из филологије (језик и књижевност), модул Докторске студије из књижевности**

Научно подручје: **Филолошке науке**

Година одбране: **2018.**

Факултет и место: **Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу**

Број публикованих радова: **19 (11 најрелевантнијих: 2 M51, 1 M52, 7 M14)**

Радови из категорије M51:

1. 2009. Анка Ристић, „Однос психолошког и религиозног у *жистију Петра Коришког*

Теодосија Хиландарца”, *Наслеђе*, 14/2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2009, стр. 155-167. (ISSN 1820-1768 / УДК 821.163.41(091)-94 Теодосије Хиландарца) **M51**

2. 2011. Анка Ристић, „Жртвени обред као парадигма сижеа”, *Радови филозофског факултета*, Филолошке науке, број 13, књига 1, одговорни уредник проф. др Милош Ковачевић, Филозофски факултете Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, 2011, стр. 623-632. (ISSN 1512-5858 / УДК821.163.41-144:398.8) **M51**

3. 2017. Анка Симић, „Андрићева легенда о уметнику: *Разговор са Гојом*”, *Наслеђе*, бр. 36, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 61–68. (УДК 821.163.41.09 Andrić I. / ISSN 1820-1768) **M51**

Радови из категорије M52:

4. 2012. Анка Ристић, „А. А. Дармолатов: писац, књижевност, етика, идеологија”, *Лунар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 47, одговорни уредник доц. др Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2012, стр. 137-143. (ISSN 1450-8338, УДК 821.163.41-31.09 Киш Д.) **M52**

Радови из категорије M14:

5. 2011. Анка Ристић, „Функција идеализације у културној дипломатији (*Житије Стефана Дечанског Григорија Цамблака*)”, *Друштвене кризе и (српска) књижевност и култура*, уредници: Драган Бошковић, Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2011, стр. 205-216. (ISBN 978-86-85991-34-9, УДК 930.85(497.11) 821.163.41.09 Цамблук Г.) **M14**

6. 2011. Анка Ристић, „Присуство у одсуству као топос старе српске књижевности”, *Зборник радова са VI међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, књ. 2: Бог*, одговорни уредник проф. др Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2011, стр. 73-78. (ISBN 987-86-85991-43-1 (ФФ), УДК 821.163.41.09“04/14”) **M14**

7. 2012. Анка Ристић, „Други као ја у *Житију деспота Стефана Лазаревића Константина Филозофа: Могућност комуникације у егзилу*”, *Зборник радова Језик, књижевност, комуникација, Књижевна истраживања*, одговорни уредник проф. др Бојана Димитријевић, Филозофски факултет, Ниш, 2012, стр. 427-434. (ISBN 978-86-7379-240-8, УДК 821.163.41(091)-94“14”) **M14**

8. 2013. Анка Ристић, „Да ли човек/књижевност постоје без немогућег?”, *Зборник са Седмог међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, књ. 2*, уредник Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2013, стр. 317-322. (УДК 82.0/ ISBN 978-86-85991-43-1 (ФФ)). **M14**

9. 2013. Анка Симић, „Лик светога између Бога и човека у византијској филозофији и српској литератури средњег века”, *Византија у (српској) књижевности и култури од средњег до двадесет и првог века*, *Зборник са научног округлог стола у оквиру Осмог међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност*, уредник Драган

Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2013, стр. 107-118. (УДК 930.85 (495.02): 821.163.41“04/14“) **M14**

10. 2017. Анка Симић, „Дискурс тишине: тиховање као кључни елемент старе српске писане књижевности“, зборник радова са XI научног скупа, Српски језик, књижевност, уметност: *Тишина*, књ. 2, уредници: Драган Бошковић, Часлав Николић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 269-272. (УДК 821.163.41.09: 398 (497.11)“10/13“/ ISBN 978-86-80796-08-6). **M14**

11. 2017. Анка Симић, „Светосавски занос и српски културни идентитет у Америци: епископ Мардарије Ускоковић“, зборник радова *Америка*, као резултат истраживања на пројекту 178018: Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 513-528. (ISBN 978-86-80796-13-0 / УДК 821.163.41: 271.22 (497.11): 316.74 (73+497.1)). **M14**

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: **Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу**
Радно место: **асистент**

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. _____ СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

- У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

Крагујевац, 30.3.2018.
(место и датум)

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Ред. проф. Радомир Томић

ПРИМЉЕНО: 20. 3. 2018			
Орг.јед.	Б р о ј	Прилог	Вредности
01	890		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 22. 01. 2018. године (одлука бр. 01-265), предложило нас је, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 14. 02. 2018. године (одлука бр. IV-02-101/14) именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Рецепција српске средњовековне писане књижевности у књижевнотеоријској и књижевноисторијској мисли XX века* кандидаткиње *Анке Симић*. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације *Рецепција српске средњовековне писане књижевности у књижевнотеоријској и књижевноисторијској мисли XX века* Анке Симић има укупно 434 страница текста нормалног (1,5) компјутерског прореда и структуриран је у следеће целине: Наслов, Идентификациона картица докторске дисертације, Садржај (стр. 1-4), Резиме и Кључне речи (на српском и на енглеском језику) (стр. 5-8), 1. Увод (стр. 11-52), 2. Критичка мисао у XX веку и рецепција српске писане књижевности (стр. 52-146), 3. Тумачење и оцењивање одређених појава старе српске књижевности у научној мисли током XX века (стр. 146-317), 4. Нове перспективе: од текстолошког до мултидисциплинарног приступа у рецептивној мисли XX века (стр. 317-392), 5. Закључак (стр. 392-406), 6. Литература (стр. 406-434).

Уводно поглавље тематски је подељено на два потпоглавља. У првом потпоглављу насловљеном „Историчност као динамички процес производње и рецепције (аутор-дело-публика)“ указује се на постојање нужне повезаности између стварања књижевности и чина рецепције, с обзиром на то да аутори стварају дела која пролазе сферу размене, да би, потом, у процесу рецепције постала предметом индивидуалног, као и општег културног, усвајања за читаоце. Дакле, стварање књижевности, аутор и дело јесу почетна, а рецепција и читалац завршна тачка књижевне комуникације. Међутим, кандидаткиња показује да рецепција не представља само и увек завршну тачку. Стварање књижевности покреће рецепцију, али и рецепција стварање, тј. аутори стварају своју публику, али и публика производи своје ауторе, чиме рецепција постаје исходном тачком за увек ново стварање књижевности. Такође, показано је да књижевна дела не образују само градиво за задовољење рецептивних потреба и не програмирају тек могућност своје рецепције, већ да обликују и изнова модификују и начин своје рецепције. Свако дело поседује унутрашњу конзистенцију, специфичну структуру, знаковност и низ поетичких обележја на основу којих можемо рашчитати извесна упутства за начин рецепције одређеног дела, његовог значења и вредновања. Књижевни текст отворен је за рецепцију и није стварно завршен оног часа кад је формално настао, јер није постао предметом рецепције. Да би постао

стварним делом, неопходан му је читалац. На размеђи књижевног стваралаштва и рецепције завршава се стваралачки процес у облику текста фиксираног писмом који тако добија своју посебну егзистенцију, делом независну од творца и чина стварања. Кандидаткиња Симић је тако показала како се у хоризонту науке о књижевности испитивања усредсређују искључиво на онај естетички предмет који се формира у нашој свести док читамо књижевно дело. На овај начин, дошло се до драгоцених сазнања у посматрању генеричких својстава литературе, али, такође, постало је и јасно да читаочева свест није нешто апсолутно, да није непроменљива константа, те да се као таква непрекидно мења и то у зависности од историјских и друштвених услова. Ханс Робер Јаус, међу првима је детаљније опсервирао проблем контекстуалне условљености рецепције. Историја књижевности, према Јаусовом мишљењу, дуго је била историја аутора и дела. Као да је прећутала да постоји и трећи елемент, читалац, слушалац или посматрач, јер тек захваљујући посредујућем, ономе који књижевно дело чита, књижевност постаје конкретан историјски процес. Ханс Роберт Јаус најпре истиче како историчност књижевности почива у развоју оних искустава са којима читаоци приступају књижевном делу, а не у оном некадном повезивању литерарних чињеница које нам се предочавају као историја књижевности. Јаусова теорија посебно отвара нове видике проучавања старе српске књижевности. Радови српских књижевних историчара и критичара оцртали су различите могућности читања старе српске књижевности, које се, посредством естетике рецепције, могу очитати заједно, као целовит систем. Свако дело старе књижевности претпоставља и одређени хоризонт очекивања. Међутим, до рецепције се може доћи једино у случају када постоји одговарајући хоризонт очекивања код публике која располаже одговарајућим естетичким искуством. Јаусова теорија рецепције, као метод који се још није учврстио, и која је на почетку XX века изазвала скромну пажњу, у овом случају, потврђује значај буђења естетичке свести код (ранијих) проучавалаца (српске средњовековне) књижевности, али представља и драгоцене подстицаје за нова и другачија проучавања (српске средњовековне писане) књижевности. Књижевност и уметност новог доба, иако су се временом све више удаљавале од канона старине као своје нормодавне прошлости, морају се данас разумевати као пред-формирани у обрасцу, у нашем случају, средњовековних *moderni* и *antiqui*. У нашој модерности оне су само довршене, па је задатак да неповратно удаљавање од узора који је постао историја, истраживањем поново препознамо у кружном току једног природног периодичног враћања. Историја књижевности зато сада бива процесом у коме наспрам аутора који индивидуално ствара стоји читалац као активан, колективни субјект који се више не сме превиђати у историји књижевности. Анка Симић је у докторској дисертацији настојала да покаже како издвојено дело у традицији средњовековне књижевности не би требало схватити само као јединствен, у себе затворен и коначан облик, нити као индивидуално, ни са ким дељиво стварање његовог аутора. У другом потпоглављу насловљеном „Теорија рецепције као нова парадигма у тумачењу (старе) књижевности” кандидаткиња је показала да проучавање књижевности, тако, не подразумева постепено сабирање чињеница и доказа, приближавајући сваку следећу генерацију сазнању шта је заправо књижевност или правилном разумевању појединих књижевних дела. Напротив, тај развој карактеришу квалитативни скокови, те дисконтинуитети и оригинална исходишта. Јер парадигма која је књижевно истраживање некад усмеравала одбацује се онда када више не може да задовољи захтеве које јој поставља проучавање књижевности. Тако нова парадигма, погоднија за овај задатак, често и независна од старијих модела, замењује застарели приступ, све док се и она не покаже неодговарајућом задатку објашњавања прошлих књижевних текстова у садашњости. Теорија рецепције препознаје се у дисертацији Анке Симић као стратегија истраживања која испуњава нове и специфичне

методолошке захтеве. Шездесетих година XX века ова теорија била је скоро непозната, али је током следеће деценије постала веома присутна. Појава теорије рецепције била је и један од одговора на методолошку кризу у књижевним студијама. Ову теоријску позицију, у својој дисертацији, кандидаткиња маркира као метод који истовремено омогућава превредновање књижевне прошлости и њеног читања у прошлом веку, али и који омогућава чување старих стандарда. Анка Симић осветљава перспективе прихватања теорије рецепције у савременом критичком мишљењу, а највише то чини посредно – прегледом различитих могућности рецепције српске средњовековне писане књижевности у критичкој мисли током XX века. Сагледавањем методолошких поступака и критичких текстова у вези са старом литературом, Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина, као почетног и за знање о старој књижевности утемељујућег корпуса, кандидаткиња успоставља слику оцењивања и превредновања средњовековне грађе кроз развијање и промену перспектива. Истраживање у оквиру ове дисертације је – што представља важан помак како у самом тексту дисертације, тако и у актуелном метанаучном знању – развијено књижевноисторијским, књижевнокритичким, културолошким и теоријским перспективама савременог критичког мишљења о српском средњем веку, оствареним у радовима Драгутина Костића, Владимира Ђоровића, Драгољуба Павловића, Ђорђа Сп. Радојичића, Јована Деретића, Радмиле Маринковић, Јелке Ређеп, Дамњана Петровића, Љиљане Јухас-Георгиевске, Томислава Јовановића, Татјане Суботин Голубовић, Светлане Томин, Милорада Лазића, Драгише Бојовића, Ирене Шпадијер, Маје Анђелковић.

У другом поглављу: Критичка мисао у XX веку и рецепција српске средњовековне писане књижевности (од Скерлићевог историјског детерминизма до Кашаниновог естетичког просуђивања о књижевноуметничком делу), структурираном у пет потпоглавља, Анка Симић успоставља темељан преглед књижевноисторијских и књижевнотеоријских истраживања старе српске књижевности, превасходно опсервирајући резултате остварене у радовима Јована Скерлића, Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина. Прво потпоглавље „Невидљивост средњег века – историја српске књижевности као нерашчишћен простор: Јован Скерлић” односи се на развој критике у српској књижевности на почетку 20. века. Најбоље и најпотпуније дефинисана критичка школа, како кандидаткиња уочава, била је историјска критика. Њена основна методолошка усмерења била су преузета из новије француске критике, која је, више него да дело оцени, настојала да изнова протумачи књижевне текстове, да објасни њихов постанак и развој. У оквиру овог критичког модела, проучавање књижевности управљено је на три главна проблема: на однос према писцу, на однос према средини у којој се ствара и на однос према моменту који одређује дух епохе, њен укус, идеје, језик и начин мишљења. Књижевна критика била је оријентисана према писцу и културном наслеђу, према прошлости и проучавању средине и времена, али и према естетском карактеру текста. Анка Симић на научну личност Јована Скерлића упућује као на фигуру позитивистичког антиестетизма, потенцирајући Скерлићево поуздање у васпитну и предводничку улогу књижевности. У хоризонт свог метанаучног мишљења кандидаткиња позива Пера Слијепчевића, који је указао на природу Скерлићеве позиције: „Он је наступао без много нежности. Није имао много идеја и био је догматичар само једне: а то је афирмација живота. [...] У књижевној критици водио је борбу против млитавости и претераног маштања.” (Слијепчевић 1980: 292) Иако напомиње да је нова српска књижевност израз раније књижевности, Скерлић ипак нову српску књижевност обележава као потпуно независан организам, као самосталну творевину без традиција. Карактер старе српске средњовековне књижевности одређује

као искључиво црквени, што оправдава навођењем да су је писали црквени људи, у контексту црквених идеја, за црквену употребу и за црквене читаоце. Стара књижевност је за Скерлића мртав споменик прошлости, док појава нове српске књижевности у XVIII веку подразумева буђење српског историјског осећања, али у одсуству темељних знања о старим српским писаним споменицима. Разлог Скерлићевом превиду у вредновању српске средњовековне књижевне традиције кандидаткиња налази у ометајућим недостацима српске науке о књижевности, пре свега у непотпуности српских библиографија, у недостатку поузданог биографског речника српских писаца и одговарајућих монографских публикација, али и у самом измицању средњовековне књижевности као предмета Скерлићевог научног рада. У другом потпоглављу „Нови погледи на стару књижевност: Павле Поповић” преиспитује се подела на стару и нову српску књижевност оцртана у критичким радовима почетком XX века. Ова периодизација ипак није, по ауторки дисертације, омогућила да се ваљано сагледају вредности српске књижевности средњег века, њен поетички опсег и идеолошки карактер. Појава Павла Поповића отвара хоризонт другачијег приступа старом књижевном корпусу, пре свега у виду активирања књижевноуметничког критеријума у разврставању књижевне грађе средњег века. Крајем друге деценије XX века, у радовима Павла Поповића установљен је и појам *средњовековна књижевност*. Поповић је метод историјске критике изградио синкретички, активирајући у њој перспективе раније непримењене. Основном прегледу дела о којима пише, Поповић додаје и рашчитаване анализа и описа који су други сачинили. У однос према књижевним и критичким појава о којима пише Поповић, по кандидаткињи, као важног судеоника процеса читања уводи и свог читаоца, односно слушаоца, што га додатно легитимише као великог истраживача. Управо је Павле Поповић старој књижевности означио границе, истакао питање њеног настанка, жанровским разврставањем обележио преглед књижевних врста старе српске књижевности. Од нарочите је важности то да је приказивање, класификовање, жанровско одређивање и процењивање старе српске књижевности одредио критеријумима савремене европске историографије, као и то да је текстове средњовековне српске књижевности приближио текстовима других европских књижевности, особито литератури византијске и западноевропске провенијенције. Као што је Павле Поповић означио могућност историјске критике да модерном свету открије средњовековни свет и његов живот, тако је Ђорђе Трифуновић препознао жељу историчара књижевности да мишљењу о трајању старе литературе приступе у ширем обухвату – приказом простора, времена и других, не само текстуалних, чинилаца који одређују књижевни израз. Трифуновићеве позиције за потпуније књижевноисторијско праћење разноврсних појава у историјском току старе српске књижевности кандидаткиња је приказала у трећем потпоглављу „Естетске и уметничке вредности српске средњовековне књижевности: Ђорђе Трифуновић”. У методолошком смислу, Ђорђе Трифуновић постиже двострук резултат: својим проучавањем књижевности средњег века он генерише појмове изразито теоријског карактера, али осим поетичког сазнања означава и историјски развој описане појаве. Уочавајући историјске ритмове, временске и просторне прилике и промене, Трифуновић образује деликатан увид у српску књижевност средњег века. Такође, међу првима, Трифуновић уочава да савременог читаоца све више занимају естетски рефлекси старе књижевности. Како би се одредио према таквом читаоцу, он саставља зборник текстова под називом *Српска књижевност у књижевној критици, Стара књижевност* (прво издање 1965. године, а друго 1972). Овим зборником Трифуновић успоставља схему проучавања и оцењивања пет векова српске књижевности и, привремено, њиме замењује још ненаписану историју старе српске књижевности. У хоризонту Трифуновићевог мишљења одражени су трајање старе српске књижевности,

језик, византијско књижевно наслеђе, античко наслеђе, као и комплексан положај између истока и запада. Четврто потпоглавље „Почеци решавања поетике старе српске књижевности: Димитрије Богдановић” посвећено је Димитрију Богдановићу, који је изоштрио метод нове књижевне историографије. Према Анки Симић, Богдановић је настојао да се у средњовековној српској култури читају и испитају сви слојеви свести, да се, потом, та свест, у целини њених рефелска, постави у духовни контекст времена. „Сва дотадашња знања и несумњиво велики научни корак у проучавању старе српске књижевности, захтевали су да се приступи преоцењивању средњовековног књижевног наслеђа и да се према мерилима новог времена начини нови преглед старе књижевности.” (Палавестра 2008: 650) У старој литератури Богдановић је желео да препозна укупан духовни израз старине, доминантну мисао епохе која је уобличио темељне моделе наше културе. Богдановићева *Историја старе српске књижевности* (1980), како кандидаткиња уочава, не представља само каталог старих књига, сређених на нов начин, већ важан приручник поетичких и текстолошких тумачења, важан допринос филозофији српске духовне културе, као и нови образац у теорији српске књижевне историографије. Обимна текстолошка истраживања послужила су овом историчару као основа за реконструкцију укупног наслеђа старе књижевности, као и за откривање динамичких чинилаца њене историје. Димитрије Богдановић ревалоризује српско књижевно наслеђе средњег века у светлу модерних историјских и теоријских схватања, захваљујући чему су се и неки од проблема у вези са поетиком старе српске књижевности почели решавати. У петом потпоглављу „Читање литерарних дела српског средњег века: Милан Кашанин” описан је методолошки поступак Милана Кашанина, аутора који је на стару књижевност гледао је као на манифестацију средњовековне српске уметности. Српско средњовековно друштво и српску државу Кашанин је открио у светлу хришћанске медитеранске традиције и православног духа европске културе. По Анки Симић, Кашанин је начинио одлучан заокрет од строго филолошке праксе српске медијалистике, а резултат његовог новог, синтетичког тумачења старе српске књижевности представљен је, пре свега, у великој студији *Српска књижевност у средњем веку* (1975). Филолозима и историчарима свога времена замерио је што су дозволили да превеликим занимањем за узор, позајмице, верзије и датуме, постану туђи религији, поезији, идејама средњег века, уметничком и језичком изразу, као и средњовековном животу као таквом. Кашанинова критичка мисао уобличена је у тзв. кашаниновски есеј. Есејизација је једна од препознатљивијих особина Кашанинових радова, који су постали пример персоналистичке књижевне критике. Средњовековни књижевни текст представља, по Милану Кашанину, духовну чињеницу, која оживљава у критичко-интерпретативном чину. Осим репрезентације импресионистичке критике есејистичког карактера, у студији *Српска књижевност у средњем веку*, Кашанин успоставља и систематичан преглед епохе, афирмишући неке од естетских вредности које сведоче о непролазности текстова у којима их је читао. Допринос овог историчара књижевности огледа се, како у својој дисертацији показује Анка Симић, и у томе што је, поред религиозне природе средњовековног стваралаштва, открио њену световну страну – на тематско-мотивском плану, у избору лексике и стилским формацијама. Слично немачком филозофу Јохану Готфриду фон Хердеру, зачетнику модерне књижевне историографије, Кашанин у методолошким претпоставкама за нову историју средњовековне књижевности постулира идеју хуманистичког релативизма, према коме свака епоха може да допринесе реализацији хуманих вредности, захваљујући и умећу читалаца да препознају књижевне и духовне потенцијале прошлих епоха: „Литерарна дела не настају ради тога да буду проучаване, него ради тога да буду читана – да писац и читалац између међу собом мисли и осећања.” (Кашанин 2002: 400)

Треће поглавље: Тумачење и оцењивање одређених појава старе српске књижевности у научној мисли током XX века организовано је у девет потпоглавља, којима се показују могућности анализе савременог разумевања рецептивних модела остварених у радовима одређених аутора, поводом неких значајних дела старе књижевности. Кандидаткиња је најпре писала о ауторима којима су се критичари највише бавили и који су у историји књижевности препознати као српски писци. Приказала је потом рецепцију аутора који нису Срби, а припадају традицији српске средњовековне књижевности. На крају поглавља су аутори који својим делом сведоче о последњим временима старе српске државе и књижевности и о којима је мање писано.

Прво потпоглавље „Поезија у оквирима старе српске књижевности и њена рецепција током XX века” посвећено је комплексном феномену песништва у средњем веку, чију небезазлену проблематику кандидаткиња осећа и као књижевноисторијску несигурност у погледу одређења постоји ли средњовековна поезију или не. У литургији се певало, читало и проповедало, мада се ти певани текстови не могу у потпуности подвести под појам поезије у данашњем смислу речи. Певани текстови писани су по узору на византијску литургијску поезију и што је још важније, писани су похвално, панегирички. Као такви, поред несумњивих стилских квалитета, они су, сматра кандидаткиња, били лишени потребне вишезначности. Успостављање прецизне поделе на текстове профане, нелитургијске поезије и оне који су извесно израз црквеног песништва, као и разликовање прозе и поезије, веома је сложено питање у мишљењу о српској средњовековној писаној књижевности. Реконструисање елемената система жанрова средњовековне литературе, као један од важнијих задатака за успостављање потпуне представе о њој, било је предмет интересовања најпознатијих проучавалаца старе литературе у XX веку: Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина. Иако жанрови нису били проучени у свим својим појавним облицима, у појединачној структури и међусобном односу, иако није до краја разјашњена семиотика старих жанрова, те упркос неспоразумима око природе појединих врста или немогућности да се у оквиру разматрања о жанровима просуди о вредности дела, да се проникне у историју идеја, рецепција поезије у критичкој мисли XX века омогућава, како Анка Симић сматра, да успоставимо могућну слику о односу нелитургијске и литургијске поезије у српском средњем веку. Упркос деликатном жанровском разврставању, са многим прелазним облицима, на граници поетског и прозног, рецепција поезије у оквирима старе српске писане књижевности, у критичкој мисли током XX века, многоструко доприноси савременом превредновању и уприсутњењу, не само поезије, већ читаве средњовековне књижевности. Највише помака у научној мисли ауторка дисертације проналази на местима методолошке иновације и промене перспективе у критичкој свести. Павле Поповић о поезији средњег века не пише исцрпно, док Ђорђе Трифуновић, Димитрије Богдановић и Милан Кашанин управо тумачењем поезије успостављају потпунију слику дела и аутора о којима пишу. Ђорђе Трифуновић открива језгро поезије у песничким записима, док Димитрије Богдановић и Милан Кашанин у делу монахиње Јефимије читавају средњовековни стандард поетског израза.

Друго потпоглавље „Свети Сава: књижевни почети као предмет рецепције у XX веку” посвећено је рецепцији дела Светог Саве. Најпре се пажња посвећује жанровском разврставању Савиних списа, јер ауторка дисертације уочава да Павле Поповић, Ђорђе Трифуновић, Димитрије Богдановић и Милан Кашанин, некада видно, некада не, раздвајају Савина дела из сфере црквено-правне делатности од оних која се јасно препознају у сфери књижевног. Поповић, Трифуновић и Богдановић оцењују Савино књижевно стваралаштво и према знањима о Савином животу и приликама у српској држави и цркви, док Кашанин Савин књижевни рад повезује са његовим монаштвом, са његовим духовним и практичним,

црквеним, радом. Милан Кашанин оцртава Савину личност – на граници између моралисте и догматичара, приповедача и богослова, апстрактног бића и човека. Кандидаткиња наглашава да је Кашаниново рецепирање књижевне фигуре Светог Саве другачије него у радовима Поповића, Трифуновића и Богдановића. Њихову рецепцију Саве према историјским околностима и стању у држави и цркви, Кашанин употпуњује субјективнијим читалачким искуством. На примеру Кашаниновог разумевања дела Светог Саве Анка Симић препознаје Јаусово становиште о уметничком карактеру дела који се одређује реконструкцијом хоризонта очекивања. Промена у начину на који се дело или писац прихватају или одбијају једнака је промени хоризонта. Треће потпоглавље „Стефан Првовенчани: први српски краљ и други српски биограф у рецептивној мисли XX века” представља приказ неких начина тумачења стваралаштва Првовенчаног. Кандидаткиња полази од Павла Поповића, који испитује само краљев *Живот Светог Симеона*. Показује затим да Ђорђе Трифуновић и Димитрије Богдановић шире предмет опсервације, тумаче и краљеве правне текстове, активирајући и жанровска, поетичка, биографска знања у вези са делом Првовенчаног. На крају, кандидаткиња опсервира рад Милана Кашанина, који уочава идеолошка обележја Стефановог описа очевог живота. Анка Симић сматра да су управо радови речених критичара показали колико је личност Стефана Првовенчаног сложена и драгоцене за историју средњовековне књижевности. На почетку препознат само као писац прве, праве српске биографије, захваљујући поетолошким вредновањима његовог дела, у радовима Кашанина, Богдановића, Трифуновића, Првовенчани се открива као оригиналан писац. У четвртном потпоглављу „Рецепција биографа и песника током XX века: Доментијан” Анка Симић показује да о средњовековном биографу Доментијану аутори прве половине XX века, пре свега Павле Поповић, Ђорђе Трифуновић, Димитрије Богдановић и Милан Кашанин, пишу углавном према методолошкој схеми „живот и дело”. Доментијанов књижевни рад тумаче пре свега на основу његова два животописа: *Живота Светог Саве* и *Живота Светог Симеона*. С обзиром да се о Доментијановом животу није много знало, критичка свест XX века је податке о овом српском биографу читавала у његовим текстовима. Павле Поповић наводи и описује елементарне особине Доментијанових радова. Поповићеве приказе употпуњује Ђорђе Трифуновић, пажљивијим увидима у естетске вредности Доментијанових списа, са осећањем, како ауторка дисертације наглашава, за дијалектички процес читања и рецепције. Трифуновић открива поетски свет Доментијанових животописа, близак портретима на средњовековним фрескама. Можда је подтекст близак рецепијенту из Доментијановог времена данас теже уочљив, али у текстовима је несумњиво видна њихова уметничка вредност. Значај Трифуновићевог писања о Доментијану ауторка дисертације читава у откривању извора Доментијанове учености, препознавању Доментијанове поетике, анализи духовне историје његових јунака, рашчитавању симбола, духовном зрачењу Византије и књижевног, српскословенског језичког стандарда. Димитрије Богдановић вреднује Доментијаново књижевно стваралаштво пре свега у знаку свести о духовној заједници и јединственем интересу народа. Зато у оба Доментијанова дела Богдановић читава јединствен циљ – да се двојници твораца средњовековне српске духовности, Симеону и Сави, саставе животописи, како би се из култне вредности ове две личности образовао идентитет средњовековне Србије. Ауторка дисертације сматра да исцрпију и модернију представу о Доментијану, него у текстовима Трифуновића и Богдановића, налазимо у радовима Милана Кашанина. Кашанин Доментијана најпре упоређује са претходницима, чиме омогућава да се уочи генеза књижевних феномена. Одбацујући историографски, Кашанин пре свега истиче глорификаторски карактер Доментијановог текста као основни. Разлоге за богословску и мистичну атмосферу, за беседнички тон и химнографски стил у Доментијановим

животописима, Кашанин уочава у карактеру намене дела које је Доментијан састављао. *Живот Светог Саве* Доментијан, по Кашанину, не пише у пустињи, већ у средишту монашког живота, што оказује усмереност писца и текста на учене људе и дворско друштво. Анка Симић сматра да је у критичком мишљењу Милана Кашанина Доментијан истакнут као апологет хришћанске доктрине, творац монархијске религије у српској средњовековној књижевности, идеолог, фигура снажних патриотских осећања, добар познавалац црквеног и дворског церемонијала, али и унутрашњег људског живота. Пето потпоглавље „Рецепција Теодосијевог богатог и разноврсног дела у XX веку” посвећено је Теодосију Хиландарцу, још једној значајној личности српске средњовековне књижевности. Иако се о животу овог монаха не зна много, његово богато књижевно стваралаштво било је предмет изучавања Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановић и Милана Кашанина. Теодосијево дело јасније је жанровски диференцирано у науци, тако да се критичари баве његовим службама као обрасцем литургијског песништва и житијним саставима. Теодосијево књижевно дело обухвата његове службе, које га опредељују као значајног писца литургијског песништва, и његове животописе, захваљујући којима је у реду најбољих српских биографа. Ауторка дисертације показује да се Павле Поповић углавном бавио Теодосијевим *Животом Светог Саве*, на основу којег је пратио напредак у развоју наших старих биографија, највише упоређујући ову хагиографију са оном коју је о Сави сачинио Доментијан. Осим што проналази и нове текстове светогорског монаха, које Поповић не наводи, Ђорђе Трифуновић усложњава истраивање Теодосијевог рада, први указујући на значајне разлике између Теодосија и Доментијана, што дотад у науци није било видно. Трифуновић код Теодосија уочава смисао за изразито прозно казивање, богато живим управним говором, живим дијалозима, сценама у одређеном приповедачком оквиру, са личностима постављеним у одређени простор и, макар у основним потезима, психолошки откривених. Димитрије Богдановић као средишњу вредност Теодосијевог књижевног рада сагледава проширење жанровских граница, нарочито у области литургијског песништва – Теодосије саставља нове текстове који су били укључени у реформисан литургијски живот српске цркве. Анка Симић сматра да слику Теодосијевог стваралаштва, по којој је до данас познат, заокружује Милан Кашанин, који посредством Јаусове естетике рецепције самерава Теодосијево књижевно дело у хоризонту историјских промена. Теодосије у Кашаниновој оптици јесте онај који саставља књижевно градиво за ново, дворско друштво. Прелазак из херметичне атмосфере монашког дискурса у амбијент дворског живота претпостављао је и промену начина изражавања. Ауторка дисертације наглашава да је Теодосије, у рецепцији Милана Кашанина, задобио лик књижевног представника епохе у којој су успостављени темељи српског царства, а његове песме и биографије представљају рефлекс оптимизма једног новог друштва. У шестом потпоглављу „Рецепција дела Григорија Цамблака у XX веку: развитак српске биографије” ауторка дисертације показује како је Григорије Цамблук реципиран у критичкој мисли XX века. Књижевно стваралаштво ове занимљиве личности Павле Поповић, Ђорђе Трифуновић, Димитрије Богдановић и Милан Кашанин процењују највише према Цамблаковом главном делу – *Живот Стефана Дечанског*. Рецепција књижевног рада Григорија Цамблака у критичкој мисли XX века омогућава, по Анки Симић, да се уочи присуство комуникативног феномена као категорије савременог естетског доживљаја – онако како је то Х. К. Јаус одредио у основама естетике рецепције. Теорија рецепције истиче значај праксе откривања текста преко функције његових читалаца, односно у његовој рецепцији. Концепција уметничког дела које има јединствену структуру и одређено значење, замењена је низом модела у којима је суштина дела у никад завршеном откривању његове стварне историје, док се његово значење успоставља перманентном

интеракцијом текста и читаоца. Српска књижевнокритичка мисао апострофира Цамблаков другачији поглед, као писца унутар и изван српске књижевности – што омогућава да се и књижевна историја српског средњег века чита двоструко, према подударностима али и према новима које у њу Цамблук уноси. Павле Поповић уочава да су неке промене у старој књижевности омогућене управо Цамблаковим доживљајем Србије као слободног културног простора. Ђорђе Трифуновић у очима странца који гледа српског краља открива шира кретања цркве и књижевности, те Цамблаково дело одређује као прилог читавој старој поезици и утицају исихазма на српско књижевно стваралаштво – што препознају и Богдановић и Кашанин. Седмо потпоглавље „Константин Филозоф као писац историје у рецептивној мисли током XX века” посвећено је важном биографу XV века и реформатору правописа, такође странцу. Кандидаткиња истиче да критичари XX века најпре посредством лика деспота Стефана Лазаревића, у *Житију деспота Стефана Лазаревића*, успостављају слику стваралаштва и доприноса српској књижевности њеног аутора – Константина Филозофа. Филозоф се угледао на античке и византијске историографе, са намером да се по схватању историјске материје и по разумевању људског живота приближи читаоцу своје епохе. Ауторка дисертације сматра да је дело Константина Филозофа пример приличне усаглашености критичких судова, у радовима Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина. Према овим критичким перспективама, велики биограф у стару српску књижевност инкорпорира ново тумачење историје и хуманистичку историчност, што га је учинило блиским уметницима ренесансе и модерним историчарима. Ипак, Анка Симић издваја становиште Милана Кашанина, према којем је Филозоф само другачији писац од Домантијана и Теодосија, али не и бољи од њих. Он је документарнији хроничар и реалнији посматрач, док су Домантијан и Теодосије писци далекосежније мисаоности и бољи песници. У осмом потпоглављу „Рецепција дела Димитрија Кантакузина у XX веку” ауторка дисертације пажњу је посветила новим читањима текстова аутора који сведочи о драматичном историјском искуству српског народа – Димитрија Кантакузина. У критичком мишљењу XX века препознат је као песник, иако је његово дело жанровски разноврсно, будући да је писао химнографске, али и хагиографске и епистографске радове. Павле Поповић није се бавио Димитријем Кантакузином, док је рецепција Кантакузинових текстова у радовима Ђорђа Трифуновића заснована пре свега на препознавању система у односу различитих поетских вредности. Димитрије Богдановић издваја онај аспект Кантакузинових медитација који сведочи о преломним моментима у историји српског народа. Тек у радовима Милана Кашанина, како кандидаткиња показује, лик Кантакузина песника добија свој потпуни облик као фигуре модерног песника који поставља питања и тражи одговоре намењене модерном човеку. Последње, девето потпоглавље „Ново време у делу патријарха Пајсија откривено у рецептивној мисли XX века” посвећено је и једном од последњих аутора старих књижевних текстова. Највећу усаглашеност у рецепцији књижевног стваралаштва у српском средњем веку ауторка дисертације уочава у радовима који тематизују текстове првих аутора средњовековне литературе. Нове теме и идеје, промене стила и напредак у развоју жанрова током трајања старе књижевности као да су условили и разликовања у хоризонту савременог критичког мишљења. Ово разликовање потврђује напомене Х. К. Јауса о томе да се свако одсуство стабилне теоријске основе испољава у расутом реципирању књижевних појава. Прелази који се успостављају између епоха, током времена, неретко се читавају у кризи и теоријске мисли, као и самих књижевних облика, који остају у једној врсти располућености између нечег старог што је било и нечег новог што јесте сада. Кандидаткиња сматра да је добар пример колебања у позицијама критичком мишљења спектар тумачења

текстова једног од последњих писаца средњег века: патријарха Пајсија Јањевца. Видне су разлике, сматра Анка Симић, у вредновању Пајсијевог дела у радовима Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића и Димитрија Богдановића. Павле Поповић сматра да је XVII век време обнове српске књижевности, после пропасти српске државе. Пајсијев *Живот цара Уроша* Поповић одређује као „никакав извор”, јер је легендаран, будући писан више од триста година након догађаја о којима говори. Још важније, основна мисао у спису, о Вукашиновом убиству цара Уроша, у науци је превазиђена. Поповић признаје невелику вредност тек оним моментима у делу који се тичу савремених догађаја – налажењу моштију цара Уроша и спаљивању Светог Саве. За разлику од Павла Поповића, који проверава историјску валидност података у Пајсијевом тексту и мотиве из списка Пајсија Јањевца повезује са мотивима у српским народним песмама, Ђорђе Трифуновић рецепира патријарха Пајсија као некога ко се бавио успешно најпре поезијом, тек потом прозом, истичући патријархово занимање за црквену поезију. Димитрије Богдановић у фигури Пајсија Јањевца читава спајање двају епоха, јер је Пајсијево дело пример како се у старе књижевне облике уносе нови садржаји и нова свест, која би се могла назвати историјском и народном.

Четврто поглавље: Нове перспективе: од текстолошког до мултидисциплинарног приступа у рецептивној мисли XX века садржи шеснаест потпоглавља и обухвата тумачења научних радова других значајних проучавалаца корпуса старе српске књижевности у рецептивној мисли XX века, међу којима су: Драгутин Костић, Владимир Ђоровић, Драгољуб Павловић, Ђорђе Сп. Радојичић, Јован Деретић, Радмила Маринковић, Јелка Ређеп, Дамњан Петровић, Љиљана Јухас-Георгиевска, Томислав Јовановић, Татјана Суботин Голубовић, Светлана Томин, Милорад Лазић, Драгиша Бојовић, Ирена Шпадијер, Маја Анђелковић. На научну фигуру Драгутина Костића кандидаткиња указује у првом потпоглављу, пре свега с обзиром на Костићево ширење предметног регистра науке о старој српској књижевности, задржавајући се на неким филолошким (језички избори приликом превођења на савремени језик) и интертекстуалним (везе дела старе књижевности са народном поезијом) аспектима Костићевог приређивања старих текстова. Методологија у историографији Владимира Ђоровића заснована је, како о томе у другом потпоглављу саопштава ауторка дисертације, на систематичном и синтетичком тумачењу историјских и књижевноисторијских референци. Међу Ђоровићевим активностима у вези са српском књижевношћу средњег века особито су значајне оне поводом Светог Саве, чију фигуру Ђоровић открива преко бројних извора (народне песме и приповетке, народна предања), а не мање рад на састављању зборника епиграфског материјала *Стари српски записи и натписи*, и нарочито писање књиге о Светој Гори и Хиландару (*Света Гора и Хиландар*). У трећем потпоглављу кандидаткиња приказује рад Драгољуба Павловића, који стару књижевност вреднује у ширем хоризонту развоја феудалног друштва, чији се економски и културни развој одражава у књижевности. Уважавајући претпоставку њеног оригиналног карактера, Павловић апострофира и важност утицаја византијске књижевности и западноевропских књижевности на српску литературу средњег века. Анка Симић у својој дисертацији показује и начине Павловићевог рада на приређивању избора из старе књижевности у оквиру капиталне едиције *Српска књижевност у сто књига*. О Ђорђу Сп. Радојичићу кандидаткиња, у оквиру четвртог потпоглавља, пише пре свега осветљавајући истраживања овог аутора изведена у архивама манастира, потом упознавање старог српског штампарства, састављање антологијских избора из српске књижевности средњег века, периодизације старе књижевности – оцртавања њеног развојног лука. У петом потпоглављу представљен је најпознатији историчар српске књижевности друге половине XX века: Јован Деретић. Показујући однос Деретићеве *Историје* према српској књижевној

историографији с краја XIX и почетка XX века (Стојан Новаковић, Јован Скерлић, Павле Поповић), кандидаткиња истиче, као основу његове историјске визије, Деретићево уважавање језика на коме се стара литература ствара, свест саме књижевности о свом идентитету (у вези с тим Деретић испитује и однос српске књижевности са изворима у другим европским књижевностима), однос усмене и писане књижевности и проблем континуитета у додиру старе литературе са књижевношћу од 18. века наовамо. Шесто потпоглавље посвећено је Радмили Маринковић, која осветљава генеричке елементе старих српских биографија, а саставља и својеврсне програмске текстове о интегралном културном систему српске усмене традиције и писане књижевности средњег века. Кандидаткиња посебно истиче књигу *Светородна господа српска*, у којој је Радмила Маринковић проговорила о различим аспектима светородности српских средњовековних владара, о елементима романескне нарације у старим биографијама, о зачецима српског витешког романа итд. У седмом потпоглављу кандидаткиња говори о Јелки Ређеп, у чијем су истраживачком пољу, кад је посреди стара српска књижевност, најистакнутије биле теме у вези са фигуром Катарине Кантакузин, краља Драгутина, еволуције мотива у структури косовске легенде, природом текста *Хроника* грофа Ђорђа Бранковића итд. Кандидаткиња посебно издваја рад Јелке Ређеп на тумачењу старих српских биографија, њихових поетичких и интертекстуалних претпоставки. Истраживања Дамњана Петровића, о којем Анка Симић говори у осмом потпоглављу, управљена су према контексту српске књижевности и културе средњег века, те компаративном тумачењу жанрова старе књижевности. Као нарочити допринос Петровићевог научног рада, кандидаткиња истиче афирмацију и тумачење списа Данила Пећког, а посебно целовито истраживање књижевне активности Григорија Цамблака (поетике његових текстова, духовних и политичких прилика Цамблаковог времена и стваралачке историје Цамблаковог живота у Србији). Научни рад Љиљане Јухас-Георгиевске осветљен је у деветом потпоглављу. Како кандидаткиња утврђује, Јухас-Георгиевска своја истраживања концентрише на фигурама српских биографа средњег века (пре свега Доментијана), али је најистакнутији њен рад на тумачењу живота и дела Стефана Првовенчаног. Њена тумачења значајно унапређују начин савременог виђења дела Доментијана и Стефана Првовенчаног. Десето потпоглавље представља научну перспективу Томислава Јовановића. Пратећи његов рад почев од тумачења дела о светом кнезу Стефану Штиљановићу и проучавања дела патријарха Пајсија, Анка Симић оцењује да Јовановићева рецепција старе српске књижевности обједињује све нивое проучавања средњовековних текстова: од прикупљања и превођења старих рукописа, преко описа и анализе поетичких особина књижевних структура тих рукописа. Допринос Татјане Суботин Голубовић савременој рецепцији српске средњовековне књижевности кандидаткиња сагледава у повратку проблемима генезе српског књижевног језика и писма, о чему пише у једанаестом потпоглављу. Истраживања Татјане Суботин Голубовић крећу се и око феномена српске, словенске и византијске химнографије, те реконструкције богослужбене праксе XIII века у средњовековној Србији. Светлана Томин је, како кандидаткиња пише у дванаестом потпоглављу, своју научну пажњу определила фигурама српских Бранковића (тумачећи их и према представама о Немањићима) и фигурама жена из средњовековне Србије. Ауторка дисертације приказује и особине писања Светлане Томин о српској краљици Јелени, као и њена истраживања о везама српске књижевности, усменог песништва и историјских предложака. Научни рад Милорада Лазића неодвојив је, како Анка Симић показује у тринаестом потпоглављу, од његовог хришћанског живота. Кандидаткиња апострофира Лазићева богословско-естетичка испитивања српских средњовековних зборника исихастичког карактера. Разумевање исихазма шири се, у Лазићевом

истраживању, на поимање српске средњовековне уметности и духовности, на развој српске културе, цркве, државе и друштва у средњем веку. Четрнаесто потпоглавље осветљава научну фигуру Драгише Бојовића, чији су научни приступи корпусу старе књижевности разноврсни. Старе текстове Бојовић испитује као историчар књижевности, али, како Анка Симић напомиње, за њега су не мање важни и амбијент у којем текстови настају, судбине јунака али и судбине аутора текстова, историја насеља, црква и манастира итд. Бојовићева мултидисциплинарна истраживања изводе књижевна дела у шири план историје српске културе и историје српске цркве. О рецепцији српске средњовековне писане књижевности у радовима Ирене Шпадијер писано је у петнаестом потпоглављу. Проучавање рукописа Петра Коришког које је спровела Ирена Шпадијер кандидаткиња препознаје као целовит пут научног сусрета са делом старе књижевности: почев од разрешења текстолошког статуса, утврђивања позиције дела у рукописној традицији, преко језичке, стилске и поетичке анализе, до књижевноисторијског ситуирања дела и одређења његових најважнијих компаративних рефлекса. Анка Симић издваја и студију *Светогорска баитина*, у којој је Ирена Шпадијер представила писано наслеђе Хиландара, што, по ауторки дисертације, представља научно огледало поетичког рођења старе српске књижевности. У завршном, шеснаестом потпоглављу представљене су основне перспективе научног рада Маје Анђелковић. Издвајајући примере њених истраживања у вези са апокрифним текстовима о прекрасном Јосифу, проповедима на Божић Гаврила Стефановића Венцловића, етиолошким елементима у апокрифима о змији и виновој лози, сликама друштва у Кантакузиновој *Посланици кир Исаји*, Анка Симић препознаје не само потврду увида из којих је обликована савремена свест о старој књижевности – означеним у радовима Трифуновића, Богдановића и Кашанина – већ оцењује да научна перспектива Маје Анђелковић, својим интеркултурним и интердисциплинарним форматом, оцртава нову историјску свест о старој књижевности. Преиспитујући канонска дела и канонска читања, Анђелковићева потврђује посредничку вредност савременог (научног) читања, као онога што приближава прошлост и садашњост, на чему је, сматра кандидаткиња, Ханс Роберт Јаус особито инсистирао у својој теорији рецепције. Преглед садржаја потпоглавља у оквиру четвртог поглавља потврђује да је основна представа о вредновању средњовековне грађе, успостављена читавањем промене перспектива у радовима Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина, у овој дисертацији оснажена и веома значајним увидима у истраживања других аутора који су, пре свега у другој половини XX века, испитивали средњовековно књижевно стваралаштво. Кандидаткиња наглашава да су места иновације, нарушеног консензуса и извесне дестабилизације наслеђених критичких образаца она захваљујући којима научна представа о старој српској писаној књижевности напредује. Представивши речене ауторе преко њихових најзначајнијих радова, Анка Симић у својој дисертацији успешно оцртава домете нових метода, нових теоријских и критичких перспектива.

Закључујући рад, у петом поглављу: Закључак, кандидаткиња Анка Симић синтетичким приступом указује на резултате до којих се дошло приликом истраживања методолошких поступака, како би се стекао целовити увид у рецепцију старе српске књижевности у XX веку. Ауторка дисертације истиче да је теорија рецепције била важно методолошко средство у проучавању критичких текстова Павла Поповића, Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића и Милана Кашанина – особито у смислу ширења рецептивног потенцијала које је њиховим радовима остварено. Значај нових методолошких, теоријских и критичких перспектива истакнут је посредством истраживања која су спровели и други, савремени аутори: Драгутин Костић, Владимир Ђоровић, Драгољуб Павловић, Ђорђе Сп. Радојичић, Јован Деретић, Радмила

Маринковић, Јелка Ређеп, Дамњан Петровић, Љиљана Јухас-Георгиевска, Томислав Јовановић, Татјана Суботин Голубовић, Светлана Томин, Милорад Лазић, Драгиша Бојовић, Ирена Шпадијер, Маја Анђелковић. Њихов научни рад, сматра кандидаткиња, наставио је, али и значајно проширио и унапредио позиције које су, у испитивањима српске средњовековне књижевности, постављене почетком XX века. Анка Симић своју дисертацију завршава увидом да се проучавање српске средњовековне књижевности, упркос повременим колебањима у току XX века, данас одвија у стабилном сагласју са развојем науке о књижевности. У дисертацији је успешно изражено настојање да се покаже како су стандарди критичког мишљења о старој српској књижевности успостављени у радовима Скерлића, Поповића, Трифуновића, Богдановића и Кашанина, али и како су за њима наступили они модели истраживања, и њихови представници, који унапређују актуелно знање и о старој књижевности и о начинима њеног новог читања.

Увид у **осмо поглавље Литература** и списак 1. Извора (33 библиографске јединице), 2. Примарне литературе (први део) (99 библи. једин.), 3. Примарне литературе (други део) (200 библи. једин.), 4. Секундарне литературе (32 библи. једин.), предочава да је кандидаткиња обухватила релевантну литературу из области књижевноисторијских и књижевнотеоријских истраживања књижевности.

На крају рада налазе се потребни обрасци: 1, 2, 3.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација Анке Симић *Рецепција српске средњовековне писане књижевности у књижевнотеоријској и књижевноисторијској мисли XX века* представља низ одговора на комплексну, важну и недовољно истражену тему у српској науци о књижевности. У овој дисертацији први пут су на једном месту приказани, у дијакхронијском низу и у компаративном односу, најзначајнији ауторски формати критичког мишљења о старој српској књижевности у XX веку. Кандидаткиња није, међутим, само сачинила преглед појединачних истраживачких позиција од почетка XX до почетка XXI века, који у збиру показује и историјски развој науке о српској књижевности, већ је напоредо са овим метанаучним током свог истраживања оцртала и шта стара српска књижевност представља данас – како у знањима која смо преко најрелевантнијих научних радова о њој стекли, тако и у потенцијалима којима се она отвара новим научним истраживањима. Посебно треба истаћи умеће кандидаткиње да рецепцију српске средњовековне књижевности у XX веку сагледа у укупном пољу мишљења и да покаже њено вишеструко остваривање – као рецепције саме књижевне грађе средњег века, као рецепције старије критичке мисли у новијој критици, али и као сложених веза бројних а различитих читања унутар хоризонта савременог мишљења о старој књижевности. Управо вишесмерност читања, активирање деликатних теоријских позиција и културолошких сазнања у студијама старе књижевности, сигурно кретање мишљења кроз историју књижевног корпуса и кроз историју модерне науке о књижевности, показују да су ова дисертација и Анка Симић, као њена ауторка, остварили неопходан и вредан интерпретативни, књижевноисторијски и књижевнотеоријски резултат.

Рад се показао значајним и за нова истраживања српске књижевне историографије и књижевнокритичког мишљења о старој књижевности:

У докторској дисертацији Анка Симић оцртава могућности тумачења постојећег хоризонта рецепције старе српске књижевности са становишта Јаусове теорије рецепције. Тиме кандидаткиња иницира нова метанаучна истраживања, у којима би се даље развијала свест не само о томе како је примена одговарајућег теоријског апарата одредила приближавање неком од слојева старог књижевног корпуса код аутора XX века, већ и како примена најновијих (нпр. постструктуралистичких) теорија савременим проучаваоцима старе књижевне грађе омогућава даље проширивање начина на које се та грађе може разумети. Постструктуралистички културолошки одговори на идеју о реконструкцији рецепције старе српске књижевности претпостављају све већи опсег интердисциплинарних истраживања, јер се поетика и спектар значења ове књижевности могу проширити тек умрежавањем књижевних знања са знањима из области историје и теологије, као и са знањима из историје и теорије културе и уметности. Откривање књижевних законитости текстова средњег века постаје тако елемент општег медијевалистичког рада – који је хоризонт тога откривања и које тек у том хоризонту потврђује своју далекосежност.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Докторска дисертација кандидаткиње Анке Симић приоритетно припада подручјима српске књижевне теорије и књижевне историје 20. века. Тема обрађена у дисертацији није била систематски предмет анализа у српској књижевности, критици и науци о књижевности, што упућује на њен значај и оригиналност.

Истраживањем спроведеним у оквиру ове докторске дисертације заокружено је откривање поетике српске средњовековне књижевности у најважнијим књижевнонаучним радовима током XX века. Обележавајући доминантне токове у науци о српском средњовековном књижевном корпусу, кандидаткиња је у развоју знања и преко смене научних конфигурација сачинила опсежан преглед науке о старој књижевности, а тако потврдила и потребу за једним новим и темељним прегледом саме старе књижевности. Задатак кандидаткиње, одређен предметом ове дисертације, био је сагледавање начина на који је српска средњовековна писана књижевност усвојена и вреднована у српској књижевноисторијској и књижевнотеоријској мисли у XX веку. Кандидаткиња је овај задатак успешно испунила, систематизујући праксу мишљења о старој књижевности, чиме је не само начинила преглед знања о једној традицији књижевног писма, већ је оцртала и историјске оквире српске средњовековне књижевности, осветлила њена основна естетска и теолошка утемељења, изложила њену поетику, прецизирала неке од њених геосторијских околности. Анка Симић је испитала оптику српске књижевне историје и теорије, јасно одредивши како је средњовековна писана књижевност сагледана у тој историји и теорији, какав статус јој је кроз XX век придаван унутар целине историје српске књижевности, које су њене контекстуалне, историјске и естетске вредности маркиране као конституционалне за њен идентитет.

Кандидаткиња је консултовала релевантну литературу која се директно или општетеоријски односи на проблематику одређену темом, па већ сам тај попис референци представља једну схему ове дисертације и назнаку њене вредности, као што предочава и колико је уопште широк и деликатан хоризонт научног рада у XX веку

опредељеног старом књижевношћу као предметом. Истраживање је спроведено на веома значајном корпусу (Јован Скерлић, Павле Поповић, Ђорђе Трифуновић, Димитрије Богдановић, Милан Кашанин, Драгутин Костић, Владимир Ђоровић, Драгољуб Павловић, Ђорђе Сп. Радојичић, Јован Деретић, Радмила Маринковић, Јелка Ређеп, Дамњан Петровић, Љиљана Јухас-Георгиевска, Томислав Јовановић, Татјана Суботин Голубовић, Светлана Томин, Милорад Лазић, Драгиша Бојовић, Ирена Шпадијер, Маја Анђелковић), чиме је остварен важан помак у опису, анализи и синтези књижевноисторијског мишљења о српској средњовековној писаној књижевности у XX веку. Дисертација је, према свим научним критеријумима, вредно и оригинално научно дело.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата научној јавности

Докторске дисертације Анке Симић вишеструко је значајна:

она доноси интегрално знање о развоју књижевноисторијског и књижевнотеоријског знања о српској средњовековној писаној књижевности у XX веку;

она хоризонт рецепције у току једног века теоријски и методолошки стабилизује, јер утврђује шта теоретичари и српски историчари, у поетичком и генеричком смислу, препознају као стару српску књижевност и као њену поетику;

она рецепцију старе српске књижевности постулира у систем историје српске књижевности и у шири контекст европског књижевног, културног и духовног развоја;

она јасно формулише компоненте идентитета старе српске књижевности и њен однос према модерној српској књижевности;

она прецизно обележава диспропорције и подударности двадесетовековне књижевне историје и књижевне теорије;

она осветљава извесне културолошке претпоставке старе српске књижевности и отвара перспективе за нова, детаљнија културолошка истраживања њеног корпуса;

Због свега наведеног, дисертација Анке Симић има велику примењивост у будућим истраживањима: историје и поетике старе српске књижевности, методологије проучавања старе књижевности у XX веку, примене најновијих теорија у тумачењу корпуса средњовековне литературе, релација књижевности, културе и историјско-идеолошко-политичког контекста, компаративних претпоставки српске књижевности у оквиру европске и светске књижевности.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Анка Симић је објављивала своје радове (19 објављених радова) у часописима са листе ресорног Министарства и са рефератима учествовала на међународним и националним научним скуповима и конференцијама. Највећи број тих радова припада књижевнотеоријској и књижевноисторијској области. У њима се испитују различити теоријски или интерпретативни проблеми (старе) српске књижевности. Од објављених радова, издвајамо једанаест најрелевантнијих оригиналних ауторских радова, три рада у истакнутим домаћим научним часописима (M51), један рад категорије M52 и седам

радова категорије M14 у рецензираним зборницима са научних, међународних и националних скупова:

Радови из категорије M51:

1. 2009. Анка Ристић, „Однос психолошког и религиозног у *житију Петра Коришког* Теодосија Хиландарца”, *Наслеђе*, 14/2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2009, стр. 155-167. (ISSN 1820-1768 / УДК 821.163.41(091)-94 Теодосије Хиландарац) **M51**

2. 2011. Анка Ристић, „Жртвени обред као парадигма сужеа”, Радови филозофског факултета, Филолошке науке, број 13, књига 1, одговорни уредник Милош Ковачевић, Филозофски факултете Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, 2011, стр. 623-632. (ISSN 1512-5858 / УДК 821.163.41-144:398.8) **M51**

3. 2017. Анка Симић, „Андрићева легенда о уметнику: *Разговор са Гојом*”, *Наслеђе*, бр. 36, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 61–68. (УДК 821.163.41.09 Andrić I. / ISSN 1820-1768) **M51**

Радови из категорије M52:

4. 2012. Анка Ристић, „А. А. Дармолатов: писац, књижевност, етика, идеологија”, *Липар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 47, одговорни уредник Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2012, стр. 137-143. (ISSN 1450-8338, УДК 821.163.41-31.09 Киш Д.) **M52**

Радови из категорије M14:

5. 2011. Анка Ристић, „Функција идеализације у културној дипломатији (*Житије Стефана Дечанског* Григорија Цамблака)”, *Друштвене кризе и (српска) књижевност и култура*, уредници: Драган Бошковић, Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2011, стр. 205-216. (ISBN 978-86-85991-34-9 / УДК 930.85(497.11) 821.163.41.09 Цамблук Г.) **M14**

6. 2011. Анка Ристић, „Присуство у одсуству као топос старе српске књижевности”, Зборник радова са VI међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, књ. 2: *Бог*, одговорни уредник Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2011, стр. 73-78. (ISBN 987-86-85991-43-1 (ФФ) / УДК 821.163.41.09“04/14”) **M14**

7. 2012. Анка Ристић, „Други као ја у *Житију деспота Стефана Лазаревића* Константина Филозофа: Могућност комуникације у егзилу”, Зборник радова *Језик, књижевност, комуникација*, Књижевна истраживања, одговорни уредник Бојана Димитријевић, Филозофски факултет, Ниш, 2012, стр. 427-434. (ISBN 978-86-7379-240-8 / УДК 821.163.41(091)-94“14“) **M14**

8. 2013. Анка Ристић, „Да ли човек/књижевност постоје без немогућег?”, Зборник са Седмог међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 2, уредник Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2013, стр. 317-322. (УДК 82.0 / ISBN 978-86-85991-43-1 (ФФ)). **M14**

9. 2013. Анка Симић, „Лик светога између Бога и човека у византијској филозофији и српској литератури средњег века”, *Византија у (српској) књижевности и култури од средњег до двадесет и првог века*, Зборник са научног округлог стола у оквиру Осмог

међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, уредник Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2013, стр. 107-118. (УДК 930.85 (495.02): 821.163.41“04/14“) **M14**

10. 2017. Анка Симић, „Дискурс тишине: тиховање као кључни елемент старе српске писне књижевности”, Зборник радова са XI научног скупа, Српски језик, књижевност, уметност: Тишина, књ. 2, уредници: Драган Бошковић, Часлав Николић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 269-272. (УДК 821.163.41.09: 398 (497.11)“10/13“ / ISBN 978-86-80796-08-6). **M14**

11. 2017. Анка Симић, „Светосавски занос и српски културни идентитет у Америци: епископ Мардарије Ускоковић”, Зборник радова: *Америка*, као резултат истраживања на пројекту 178018: Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, стр. 513-528. (ISBN 978-86-80796-13-0 / УДК 821.163.41: 271.22 (497.11): 316.74 (73+497.1)). **M14**

VI Закључак и препорука

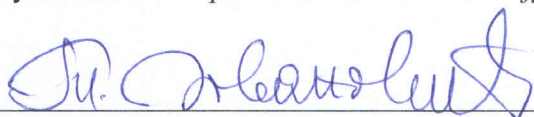
Докторска дисертација Анке Симић *Рецепција српске средњовековне писане књижевности у књижевнотеоријској и књижевноисторијској мисли XX века* представља оригиналан, темељан и обухватан научни рад који нуди аутентични допринос књижевноисторијским проучавањима српске књижевности. У докторској дисертацији кандидаткиња је показала добру упућеност у најрелевантнију литературу, поуздано владање књижевнонаучном методологијом, адекватну примену различитих могућности анализе и синтезе, као и педантност и прегледност у систематизацији истражених чињеница.

Због свега у реферату наведеног, предлагемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати овде изнесу позитивну оцену о докторској дисертацији Анке Симић, под насловом *Рецепција српске средњовековне писане књижевности у књижевнотеоријској и књижевноисторијској мисли XX века* и кандидаткињи одобри усмену одбрану пред овом Комисијом.

У Крагујевцу, март 2018.

КОМИСИЈА

Проф. др Томислав Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд, ужа научна област: *Српска књижевност са јужнословенским књижевностима,*

Проф. др Светлана Томин, редовни професор, Филозофски факултет, Нови Сад, ужа научна област: *Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности,*

Проф. др Драган Бошковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: *Српска књижевност,*

